

WIERZĘ W DUCHA ŚWIĘTEGO. DUCH ŚWIĘTY W NAUCZANIU KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Treść: Uwagi wprowadzające. — I. Osoba Ducha Świętego. — II. Posłannictwo Ducha Świętego. 1. Duch Święty w czasie obietnic. 2. Duch Święty w pełni czasu. 3. Duch Święty w „czasach ostatecznych”. — Zusammenfassung.

UWAGI WPROWADZAJĄCE

- W refleksji nad Duchem Świętym dotykamy centralnej prawdy wiary chrześcijańskiej, jaką jest tajemnica Trójcy Świętej. Jest ona tajemnicą wiary w sensie ścisłym, jedną z *ukrytych tajemnic Boga, których nie można poznać bez Objawienia Bożego*¹. Jeśli w ogóle jesteśmy w stanie naszym ludzkim językiem mówić o Duchu Świętym, to tylko dlatego, że Bóg z motywu miłości odsłonił przed nami prawdę o sobie. Katechizm Kościoła Katolickiego, którego język daleki jest od czysto teoretycznej spekulacji, wprowadza nas w klimat wrażliwości i szacunku wobec niezmiernie głębokiego misterium Boga.
- Podczas lektury Katechizmu Kościoła Katolickiego uderza bogactwo odniesień biblijnych, patrystycznych i liturgicznych, zawartych w jego treści. W refleksji nad tajemnicą Ducha Świętego Katechizm wielokrotnie odwołuje się do myśli Ojców greckich i liturgii bizantyjskiej, szczególnie wrażliwych na obecność i działanie Ducha Świętego w historii zbawienia. Mamy tu do czynienia z konkretną realizacją jednej z głównych intencji Soboru Watykańskiego II, którą papież Jan Paweł II określił jako konieczność powrotu do wielkiego bogactwa tradycji wschodniej, tak by Kościół mógł na powrót zacząć oddychać w pełni dwoma płucami tradycji wschodniej i tradycji zachodniej².
- Prawdę o Duchu Świętym można opisać w dwojaki sposób: biorąc za punkt wyjścia porządek działania Osób Trójcy Świętej w nas, albo też idąc w refleksji za porządkiem Ich objawiania się w ramach historii zbawienia.

¹ Sobór Watykański I, Constitutio dogmatica de fide catholica „Dei Filius”, DS 3015 (BF 1,60).

² Por. P. Coda, „Credo nello Spirito Santo”, w: R. Fischella (red.), Catechismo della Chiesa Cattolica. Testo integrale e commento teologico, Casale Monferrato 1993, 734.

Duch Święty jest pierwszym w tym sensie, że to On wprowadza nas we wspólnotę z Ojcem i Synem. Aby móc zjednoczyć się z Chrystusem, trzeba uprzednio zostać poruszonym przez Ducha. On pierwszy wychodzi naprzeciw nas i wzbudza w nas wiarę. Jedynie dzięki Jego łasce jesteśmy w stanie uznać w wierze ukrzyżowanego i zmartwychwstałego Jezusa z Nazaretu jako Mesjasza i Pana. *Nikt nie może powiedzieć bez pomocy Ducha Świętego: Panem jest Jezus* (1 Kor 12,3). Konsekwentnie również i trwanie w życiodajnej jedności z Panem możliwe jest wyłącznie dzięki nieustannej asystencji Ducha Świętego. A jednocześnie właśnie dlatego, że Bóg wysłał do serc naszych Ducha Syna swego, który woła: *Abba, Ojczy!*, wchodzimy w tymże Duchu w pełną synowskiej miłości relację do Ojca (KKK 683). Mówi o tym zacytowany w Katechizmie tekst św. Ireneusza:

Ci, którzy noszą Ducha Bożego, są prowadzeni do Słowa, to znaczy do Syna. Syn przedstawia ich jednak Ojcu, a Ojciec udziela im niezniszczalności. Bez Ducha nie można więc widzieć Ojca, a bez Syna nikt nie może zbliżyć się do Ojca, ponieważ Syn jest poznaniem Ojca, a poznanie Syna Bożego dokonuje się przez Ducha Św.³

Jednocześnie jednak Duch Święty jest ostatnim w porządku objawiania się Osób Trójcy Świętej. Chociaż od samego początku współdziała On w historii zbawienia z Ojcem i Synem, zostaje objawiony, udzielony, uznany i przyjęty jako Osoba dopiero w pełni czasów, zapoczątkowanej odkupieńczym wcieleniem Syna i osiagającej swój szczyt w paschalnym wydarzeniu męki, śmierci i zmartwychwstania. Analogicznie także i wierzący dochodzą do poznania w wierze Ducha Św., Jego tożsamości i misji, dopiero po poznaniu Ojca i Syna (684). Katechizm odwołuje się w tym miejscu do tekstu św. Grzegorza z Nazjanzu:

Stary Testament głosił wyraźnie Ojca, Syna zaś bardzo niejasno. Nowy objawił Syna i pozwolił dostrzec Bóstwo Ducha. Teraz Duch mieszka pośród nas i udziela nam jaśniejszego widzenia samego siebie. Nie było bowiem rzeczą roztropną głosić otwarcie Syna, gdy nie uznawano jeszcze Bóstwa Ojca, i dodawać Ducha Świętego jak nowy ciężar, jeśli można użyć nieco śmiałego wyrażenia, kiedy jeszcze Bóstwo Syna nie było uznane... Jedynie na drodze postępu i przechodzenia „od chwały do chwały” światło Trójcy Świętej zajaśnieje w pełniejszym blasku⁴.

- Idąc za myślą Ojców Kościoła, dokonuje się w Katechizmie rozróżnienia między Teologią (*Theologia*) i Ekonomią (*Oikonomia*). Pierwsze z tych pojęć określa tajemnicę wewnętrznego życia Boga, drugie zaś obejmuje zbawcze dzieła Boga dokonane w historii zbawienia, poprzez które się On objawia i udziela swego życia. W Ekonomii zbawienia odsłania się nam Teologia, a Teologia wyjaśnia sens zbawczej Ekonomii. Znaczy to, że dzieła Boga objawiają, kim On jest,

³ Św. Ireneusz, *Demonstratio apostolica*, 7.

⁴ Św. Grzegorz z Nazjanzu, *Orationes theologicac*, 5,26.

a tajemnica Jego wewnętrznego życia wyjaśnia sens dokonywanych przez Niego dzieł (236).

Zgodnie z tym rozróżnieniem, w naszej dalszej refleksji zwrócimy uwagę na to, co Katechizm mówi o Osobie Ducha Świętego, Jego pochodzeniu i uczestnictwie w życiu wewnątrztrynitarnym, a następnie dotkniemy kwestii posłannictwa Ducha Świętego, realizowanego w ramach historii zbawienia.

I. OSOBA DUCHA ŚWIĘTEGO

Aby dać odpowiedź na pytanie, kim jest Duch Święty, Katechizm Kościoła Katolickiego wyjaśnia imię, określenia i symbole Ducha. W Piśmie świętym, najczęściej pojawia się określenie „Duch Święty”, jako imię własne trzeciej Osoby Trójcy Świętej. Słowo „Duch” (hebr.: *Ruah*) oznacza technienie, powietrze, wiatr, podkreślając fakt, że Duch Święty jest osobowym Technieniem Boga. Słowo „Święty” akcentuje transcendencję i Bóstwo Ducha. Jezus nazywa Go też „Parakletem”, to znaczy Pocieszycielem, Rzecznikiem (jako Tego, który jest wzywany przy czymś, *ad-vocatus*), albo Duchem Prawdy. U św. Pawła znajdujemy nadto określenia: Duch obietnicy, Duch przybrania za synów, Duch Chrystusa, Duch Pana, Duch Boży, Duch chwały (691–693).

Specyfikę osobowej tożsamości Ducha Świętego przybliżają nam liczne symbole odnoszące się do Niego i Jego działania (694–701):

- **Woda:** Duch Święty jest źródłem życia, wodą żywą wytryskującą w nas na życie wieczne. Ożywiająca moc wody symbolizuje życiodajną moc Ducha. Symbolem tym posługuje się św. Paweł, gdy pisze, że na chrzcie św. *zostaliśmy napojeni jednym Duchem* (1 Kor 12,13). Woda jest znakiem oczyszczenia, które dokonuje się w mocy Ducha, nowego narodzenia w Duchu Świętym i płodności życia udzielonego w tymże Duchu.
- **Namaszczenie:** Symbol namaszczenia olejem podkreśla fakt bliskości i bezpośredniości Ducha Świętego w stosunku do namaszczonego. Jak bowiem olej wnika głęboko w namaszczonej powierzchnię ciała, podobnie i Duch Święty przenika dogłębnie człowieka, napelniając go sobą i sprawiając, że staje się on miejscem Jego zamieszkania. Namazczenie Duchem Świętym czyni nas chrześcijanami upodabniając nas do Pierwszego Namazczonego, Chrystusa.
- **Ogień:** Ogień symbolizuje przekształcającą moc działania Ducha Świętego. Duch, zstępując jak ogień, ogarnia wszystko i przemienia to, czego dotknie. Jezus powie o Nim: *Przyszedłem ogień rzucić na ziemię i jakże bardzo pragnę, żeby on już zapłonął* (Łk 12,49). Jest to ogień, który spala i oczyszcza wszystko to, co grzeszne. On też roznieca miłość w naszych sercach. Duch Święty zstąpił w dniu Pięćdziesiątnicy w postaci języków ognia i napenił zgromadzonych swoją mocą.

- **Obłok i światło:** Obłok objawia i przesłania zarazem pełne chwały oblicze Boga żywego i zbawiającego, który jest Bogiem bliskim i obecnym, a jednocześnie transcendentnym, zamieszkującym w niedostępnej światłości. Symbole te są znakami obecności Ducha Świętego jako Boga, który nawet wchodząc w niepojętą bliskość wobec człowieka, pozostaje dla niego nieprzeniknioną tajemnicą.
- **Pieczęć:** Symbol wskazujący na niezatarte znamię namaszczenia Duchem Świętym, kształtującym nas na podobieństwo Chrystusa, przez co stajemy się chrześcijanami (charakter sakramentalny).
- **Ręka i palec:** Symbol ten wyraża konkretność duchowego, zbawczego dotknięcia człowieka przez Ducha Świętego, które owocuje wylaniem na nas bogactwa Jego darów.
- **Gołębica:** To jeden z najczęściej używanych symbolicznych znaków obecności i działania Ducha Świętego. Znak gołębicy zstępującej „z wysoka” akcentuje transcendencję Boskiej Osoby Ducha Świętego. Jest to jednocześnie symbol miłości rozlewanej w naszych sercach przez Ducha, uosobioną Miłość, oraz pokoju i wiecznej szczęśliwości⁵.

Katechizm Kościoła Katolickiego przypomina o fakcie istnienia w Kościele dwóch tradycji, wschodniej i zachodniej, dotyczących pochodzenia Ducha Świętego. Nie przeczą one sobie, lecz rozkładając odmiennie akcenty, wzajemnie się uzupełniają. Tak w jednej, jak i w drugiej, Duch Święty, trzecia Osoba Trójcy Świętej, uznawany jest za Boga na równi z Ojcem i Synem, a więc współistotnego Ojcu i Synowi co do Bóstwa. W *Credo* tradycji łacińskiej wyznajemy, że Duch Święty „pochodzi od Ojca i Syna” (*Filioque*). Sobór Florencki precyzuje: *Duch Święty... swoją istotę i swój samoistny byt ma równocześnie od Ojca i od Syna, i wiecznie pochodzi od Ojca jak i od Syna jako od jednego Początku i jednego Tchnienia... A ponieważ wszystko to, co jest Ojca, oprócz bycia Ojcem, Ojciec sam dał swemu jednemu Synowi, rodząc Go, dlatego Syn ma także odwiecznie od Ojca to, że Duch Święty pochodzi od Niego w sposób wieczny jak od Ojca*⁶. Tradycja zachodnia wyraża w ten sposób przede wszystkim współistotną komunie między Ojcem i Synem. Duch Święty jest bowiem nie tylko Duchem Ojca, lecz Duchem Ojca i Syna. Tradycja wschodnia podkreśla natomiast fakt, że Ojciec, jako źródło i początek całej Boskości, jest w relacji do Ducha pierwszym początkiem. Dlatego też w myśl tej Tradycji wyznaje się, że Duch pochodzi od Ojca przez Syna (*per Filium*)⁷ (245–248).

⁵ Warto nadmienić, że bogactwu symboliki Ducha Świętego poświęcił dwie katechezy śródowe papież Jan Paweł II w dniach 17.10.1990: Osoba Ducha Świętego w ewangelicznych symbolach Jego działania: wiatr, gołębica, ogień i 24.10.1990: Osoba Ducha Świętego w ewangelicznych symbolach namaszczenia i wody: Jan Paweł II, *Wierzę w Ducha Świętego*, Città del Vaticano 1992, 257–264.

⁶ Bulla „*Laetentur caeli*”, DS 1300–1301 (BF IV, 40–42). Por. też: Sobór Lyoński II, *Constitutio de summa Trinitate et fide catholica*, DS 850 (BF IV,36).

⁷ DM 2.

W Katechizmie zwrócona jest uwaga na specyficzny rys Osoby Ducha Świętego, odstawiający się w ekonomii zbawczej. Cała aktywność Ducha w historii zbawienia zmierza ku objawieniu Ojca w Synu. Jak Chrystus niczego nie czyni, ani nic nie wypowiada sam od siebie, a przekazuje tylko to, co powierzył Mu Ojciec (por. J 14,10; 17,8), podobnie i Duch Święty nie mówi od siebie, lecz przypomina wszystko to, co powiedział Chrystus (por. J 14,26; 16,13). Właśnie dlatego, że On sam staje się w dziele objawienia przezroczystym i nie koncentruje na sobie, prowadzi nas do Słowa i pozwala nam je usłyszeć jako Słowo Ojca. Rozpoznajemy Ducha, gdy objawia nam Słowo i czyni nas zdolnymi do przyjęcia Go w wierze, jakkolwiek Jego samego nie słyszymy. Wypełniana przez Niego misja objawiania w zależności od Ojca i od Syna przybliża nam prawdę o Jego osobowej tożsamości. I tak, jak za św. Pawłem słusznie możemy mówić o kenozie Słowa Wcielonego (por. Flp 2,7) jako drodze objawienia miłości Ojca, analogicznie dotyczy to Ducha Świętego w dziele objawienia Trójcy Świętej⁸. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera stwierdzenie Katechizmu na temat „prawdziwie Boskiego wyniszczenia”, które jest właściwe Duchowi (687). Aktualizuje się ono w misji objawiania Ojca i Syna, którą Duch realizuje w postawie absolutnie bezinteresownego i bezgranicznego daru z siebie. Tym samym w Duchu Świętym objawia się nam ostateczna głębia tajemnicy Boga, który jest tylko i wyłącznie miłością. Duch pragnie pozostać Bożą atmosferą, w której przez Chrystusa zrealizować się może nasze spotkanie z Ojcem⁹.

II. POSŁANNICTWO DUCHA ŚWIĘTEGO

Stałym motywem, towarzyszącym pneumatologicznej refleksji Katechizmu Kościoła Katolickiego, jest prawda o ścisłym związku posłannictw Syna i Ducha Świętego. Duch Święty jest *nierozdzielny od Ojca i Syna zarówno w wewnętrznym życiu Trójcy Świętej, jak i w Jej darze miłości dla świata... Gdy Ojciec posyła swoje Słowo, posyła zawsze swoje Tchnienie: jest to wspólne posłanie, w którym Syn i Duch Święty są odrębni, ale nierozdzielni. Oczywiście, Chrystus jest Tym, który ukazuje się, On, widzialny obraz Boga niewidzialnego, ale objawia Go Duch Święty* (689).

1. Duch Święty w czasie obietnic

Zgodnie z wyżej wspomnianą zasadą, Katechizm Kościoła Katolickiego ukazuje całość historii zbawienia jako dzieje działania Ducha Świętego w nierozzerwalnej jedności z Synem Bożym. Słowo Boga i Jego Tchnienie zaangażowane są już w dziele stwórczym, znajdując się u początku całego stworzenia. Aż do momentu pełni czasów Ojciec nieustannie posyła zarówno Słowo, jak i Ducha, jakkolwiek na tym etapie posłanie to pozostaje ukryte. Duch Boży, przygotowując czas przyjścia

⁸ Por. P. Coda, jw., s. 736.

⁹ Tamże.

Mesjasza, mówi przez proroków. W teofaniach starotestamentalnych możemy widzieć i słyszeć Słowo Boże, równocześnie objawione i zacienione w obłoku Ducha Świętego. W Starym Testamencie zarysowują się dwie linie profetyczne: jedna ukierunkowana ku Mesjaszowi, druga ku obietnicy nowego Ducha. Zbiegają się one ostatecznie w jedno, gdyż to właśnie napełniony Duchem Mesjasz dokona wylania Ducha Świętego, Ducha życia (713). Tenże Duch, zgodnie z obietnicą, odnowi w czasach ostatecznych serca ludzi, wypisując w nich nowe prawo. Wielkim dziełem ukrytego działania Ducha, przygotowującego w czasie Starego Testamentu przyjście Chrystusa, jest reszta Izraela, lud ubogich w duchu, pokornych i cichych, którzy, powierzając się z ufnością tajemniczemu Bożym zamiarom, sercem oczyszczonym i oświeconym przez Ducha Świętego rozpoznają i przyjmują z wiarą przychodzącego Mesjasza (716).

2. Duch Święty w pełni czasu

- Duch Święty w misji Jana Chrzciciela

Jan Chrzciciel już w łonie matki napełniony został Duchem Świętym. Tenże Duch uzdalnia go do zrealizowania misji poprzednika Mesjasza. Nakazuje mu iść przed Panem, który jest już blisko, aby przygotować dla Niego drogę. Jan jest ostatnim z szeregu proroków, a nawet *więcej niż prorokiem* (Łk 7,26), bo właśnie Duch Święty wypełnia swoje *mówienie przez proroków*. Napełniony Duchem Prawdy przychodzi on, *aby zaświadczyć o światłości* (J 1,7). W spotkaniu z Chrystusem z natchnienia tegoż Ducha daje świadectwo, w którym streszcza się cała jego misja: *On jest Synem Bożym... Oto Baranek Boży* (J 1,34.36) (717–720).

- Maryja, „pełna łaski”, arcydzieło Ducha Świętego

Katechizm Kościoła Katolickiego nazywa Maryję arcydziełem posłania Syna i Ducha Świętego w pełni czasu. Duch Święty przygotował Ją przez swoją łaskę, aby w Niej i przez Nią mogły się w pełni zrealizować Boże zamiary. *Było czymś odpowiednim, by Matka Tego, w którym mieszka cała pełnia: Bóstwo na sposób ciała* (Kol 2,9), *była pełna łaski. Tylko dzięki łasce została ona poczęta bez grzechu pierworodnego jako najpokorniejsza ze stworzeń, najbardziej zdolna do przyjęcia niewymownego Daru z ręki Wszchemogącego Boga* (622). To właśnie w Niej, dzięki działaniu Ducha Świętego, Ojciec znajduje mieszkanie, w którym Jego Syn i Duch mogą mieszkać wśród ludzi. W Niej też zostają zapoczątkowane „wielkie sprawy Boże”, które Duch Święty będzie wypełniał w Chrystusie i w Kościele. Za sprawą Ducha Świętego Maryja poczęła i zrodziła Syna Bożego. Jej dziewictwo nacechowane jest wyjątkową płodnością przez moc Ducha i wiarę. W Maryi Duch Święty objawia Syna Ojca, a Ona, napełniona Duchem, pokazuje Słowo w uniżeniu

Jego ciała i pozwala Go poznać ludziom, szczególnie ubogim. Przez Nią Duch Święty prowadzi ludzi do wspólnoty z Chrystusem. Maryja trwa też z Dwunastoma jednomyślnie na modlitwie (Dz 1,14), wypraszając dar Ducha zapoczątkowującego w poranek Pięćdziesiątnicy czas Kościoła (723–726).

- Duch Święty w życiu i misji Jezusa Chrystusa

Słowo „Chrystus” jest greckim tłumaczeniem hebrajskiego pojęcia Mesjasz, co znaczy „Pomazaniec”, „Namaszczony”. Stało się ono imieniem własnym Jezusa, wskazującym na Jego Boskie poslanie, ponieważ, jak uczy w swoich pismach św. Ireneusz, w imieniu Chrystusa kryje się *Ten, który namaścił, Ten, który został namaszczone, i samo namaszczenie, którym został namaszczone. Tym, który namaścił, jest Ojciec; Tym, który został namaszczone, jest Syn; a został namaszczone w Duchu, który jest Namaszczeniem*¹⁰. Jezus Chrystus, poczęty za sprawą Ducha Świętego z Maryi Dziewicy, od chwili Wcielenia namaszczone jest tymże Duchem. Podczas chrztu w Jordanie, udzielonego Mu przez Jana Chrzciciela, ujawnia się On jako Ten, którego Bóg *namaścił Duchem Świętym i mocą* (Dz 10,38). W synagodze w Nazarecie wyznaje i zarazem obwieszcza, że to właśnie On jest oczekiwanym Mesjaszem, który posiada pełnię Ducha. Cała Jego mesjańska działalność realizuje się przy aktywnej obecności Ducha Świętego. W doskonałej uległości Duchowi wypełni On zleconą Mu przez Ojca zbawczą misję. Dlatego, że Bóg namaścił Go Duchem Świętym, *przeszedł On dobrze czyniąc i uzdrawiając wszystkich, którzy byli pod władzą diabła* (Dz 10,38). W czasie swojej ziemskiej misji Jezus stopniowo odsłania prawdę o Duchu Świętym. Gdy nadchodzi godzina przejścia z tego świata do Ojca, obiecuje zesłanie Ducha Pocieszyciela, Ducha Prawdy, który doprowadzi nas do całej prawdy i ostatecznie przekona świat o grzechu, o sprawiedliwości i o sądzie (J 16,8–12) (729)¹¹. W tymże Duchu Chrystus składa Ojcu doskonałą ofiarę z siebie, a następnie mocą Ducha powstaje z martwych. W tajemnicy zmartwychwstania Jezus zostaje objawiony jako *ustanowiony według Ducha Świętości przez powstanie z martwych pełnym mocy Synem Bożym* (Rz 1,3–4). Dziełem Ducha jest ożywienie martwego ciała Jezusa i wprowadzenie Go do chwalebego stanu Pana (648). Zmartwychwstały Pan, pełen Ducha Świętego, tchnie tegoż Ducha na Apostołów zgromadzonych w wieczerniku. Udziela daru Ducha za cenę swego „odejścia”, podając im Go jakby w ranach swojego ukrzyżowania¹². Chrystus, po wejściu raz na zawsze do sanktuarium niebieskiego, wstawia się nieustannie za nami jako Pośrednik, posyłając nam Ducha Świętego (667).

¹⁰ Św. Ireneusz, *Adversus haereses*, III,18,3.

¹¹ Na tę kwestię zwraca szczególną uwagę papież Jan Paweł II w encyklice *Dominum et Vivificantem*, poświęcając jej całą drugą część dokumentu zatytułowaną: „Duch przekonywa świat o grzechu”, nn. 27–48.

¹² Por. Tamże 14: „Za cenę Krzyża sprawiającego odkupienie, w mocy całej paschalnej tajemnicy Jezusa Chrystusa, przychodzi Duch Święty, ażeby od dnia Pięćdziesiątnicy pozostać z Apostołami, pozostać z Kościołem i w Kościele, a poprzez Kościół — w świecie”.

3. Duch Święty w „czasach ostatecznych”

- Duch Święty w Kościele

Narodziny Kościoła wobec świata w dniu Pięćdziesiątnicy związane są nierozdzielnie z zesłaniem Ducha. Chrystus, jako uwielbiony Pan zasiadający po prawicy Ojca, posyła wraz z Ojcem Ducha Świętego. Katechizm Kościoła Katolickiego odwołuje się do myśli Soboru Watykańskiego II, który naucza: *Kiedy dopełniło się dzieło, którego wykonanie Ojciec powierzył Synowi na ziemi, zesłany został w dzień Zielonych Świąt Duch Święty, aby Kościół ustawicznie uświęcał, i aby w ten sposób wierzący mieli przez Chrystusa w jednym Duchu dostęp do Ojca*¹³. Tym samym Duch zostaje w pełni objawiony, dany i udzielony jako Osoba Boska. Tenże Duch wprowadza w czas Kościoła, rozumiany jako czasy ostateczne. Posłanie Kościoła nie dodaje niczego do posłania Chrystusa i Ducha Świętego, jest natomiast jego sakramentem. Dzięki wylaniu Ducha Świętego zbawczy zamysł Ojca, zrealizowany źródłowo w Jezusie Chrystusie, może się urzeczywistnić w odniesieniu do całej ludzkości jako Kościół, komunია świętych, odpuszczenie grzechów, zmartwychwstanie ciała i życie wieczne (686).

Duch Święty jest źródłem ożywiający i jednoczącym Kościoł. On go nieustannie buduje, napędza życiem i uświęca, czyniąc sakramentem jedności Trójcy Świętej i ludzi (747). Katechizm nazywa Kościół wielkim sakramentem Boskiej komunii, która gromadzi rozproszone dzieci Boże (1108). Dla zobrazowania tej prawdy przytoczone zostały słowa św. Cyryla Aleksandryjskiego:

*Wszyscy, którzy otrzymaliśmy jednego i tego samego Ducha, to znaczy Ducha Świętego, jesteśmy zespoleni między sobą i z Bogiem. Chociaż brani pojedynczo jesteśmy liczni, a Chrystus sprawia, że Duch Ojca i Jego Duch zamieszkuje w każdym z nas, to jednak ten jedyny i niepodzielny Duch prowadzi do jedności tych, którzy różnią się między sobą... i sprawia, że wszyscy okazują się jedno w Nim*¹⁴.

Duch Święty przenika swoim światłem całą myśl Kościoła i prowadzi go do pełni prawdy. Jego obecność rozpoznajemy w Pismach, które natchnął, w ciągłej żywej Tradycji oraz w Nauczycielskim Urzędzie Kościoła, któremu asystuje. On rozdziela charyzmaty i urzędy dla dobra całej wspólnoty. Włącza nas w swoje dzieło i uzdalnia do współpracy w zbawianiu innych i we wroście Ciała Chrystusa, jakim jest Kościół. On stoi u początku apostołskiego i misyjnego dynamizmu Kościoła i uzdalnia chrześcijan do złożenia świadectwa o Chrystusie wobec świata (688; 2003). Dzięki Jego mocy Kościół może się rozszerzać na cały świat w każdej epoce, wrastać w najróżniejsze kultury i cywilizacje, zachowując niezmiennie swą ewangeliczną tożsamość. Duch Święty *mocą Ewangelii utrzymuje Kościół w ciągłej*

¹³ KK 4.

¹⁴ Św. Cyryl Aleksandryjski, Commentarius in Joannem, 12.

*mlodości, ustawicznie go odnawia i prowadzi do doskonałego zjednoczenia z Oblubieńcem*¹⁵.

Dynamicznej obecności i mocy Ducha Świętego doświadczamy przede wszystkim w liturgicznym życiu Kościoła, poprzez które urzeczywistnia On dzieło naszego uświęcenia. Duch Święty jest sprawcą, żywym źródłem owych „cudownych dzieł Bożych”, jakimi są ustanowione przez Chrystusa sakramenty święte. Można je określić jako uprzywilejowane miejsce wylania Ducha w Kościele. Duch Święty jest żywą pamięcią Kościoła. Celebracja liturgiczna odnosi się zawsze do zbawczych interwencji Boga w historii. Duch Święty „przypomina” zgromadzeniu to wszystko, co uczynił dla nas Chrystus, i w ten sposób ożywia pamięć Kościoła, wzbudza dziękczynienie i uwielbienie (1099–1103). Mocą Ducha Świętego pod osłoną sakramentalnych znaków uobecnia się i aktualizuje dla wszystkich ludzi wszystkich czasów zbawcze dzieło Jezusa Chrystusa i jego owoce (1091–1092).

Tenże Duch sprawia, że Kościół celebrując sakramenty czerpie siłę z Chrystusa, uczestniczy w Jego świętości, żywi się Jego łaską, wzrasta i podąża ku wieczności. W sakramentach świętych Chrystus nieustannie rozlewa Ducha Świętego na Kościół i przez to, odpowiednio do specyfiki każdego poszczególnego sakramentu, karmi, oczyszcza i uzdrowia jego członki, ustala funkcje i relacje między nimi, ożywia, posyła na misję dawania świadectwa, włącza je w swoją ofiarę składaną Ojcu i we wstawiennictwo, którym ogarnia cały świat (739). O działaniu Ducha Świętego w sakramentach świętych traktuje szczegółowo druga część Katechizmu Kościoła Katolickiego zatytułowana: *Celebracja Misterium chrześcijańskiego*.

Przeżywając czas Kościoła, uczestniczymy już w ostatecznych dobrach zbawczych, choć zbawienie nie stało się jeszcze w pełni naszym udziałem. Duch Święty udziela nam zadatku, czyli pierwocin naszego wiecznego dziedzictwa:

Przekształcająca moc Ducha Świętego w liturgii przyspiesza przyjście Królestwa i spełnienie się misterium zbawienia. W oczekiwaniu i nadziei Duch Święty pozwala nam rzeczywiście uprzedzać doskonałą komunię Trójcy Świętej. Duch posłany przez Ojca, który wysłuchuje epiklezy Kościoła, ożywia tych, którzy Go przyjmują, i stanowi dla nich już teraz „zadatek” ich dziedzictwa (1107).

- Duch Święty w życiu chrześcijanina

Duch Święty obdarowuje nas nieustannie bogactwem swojej łaski. Nie wolno nam jednak zapomnieć, że to On sam jest pierwszym i to osobowym Bożym Darem udzielonym Kościołowi i każdemu wierzącemu. Jest to Dar zawierający w sobie wszystkie inne dary (1082). Duch Święty napelnia nas sobą, czyniąc nas świątynią swojego zamieszkania, a Jego obecność owocuje w nas bogactwem różnorodnych łask.

Pierwszym dziełem łaski Ducha w nas jest nawrócenie, które prowadzi do usprawiedliwienia. Jego łaska ma moc obmyć nas z grzechów i udzielić nam

¹⁵ KK 4.

sprawiedliwości Bożej przez wiarę w Jezusa Chrystusa (Rz 3,22) i przez chrzest. Katechizm nazywa usprawiedliwienie najdoskonalszym dziełem miłości Bożej rozlanej w nas przez Ducha Świętego (1994). *Łaska Ducha Świętego zmierza do wzbudzenia wiary, nawrócenia serca i przyłgnięcia do woli Ojca* (1098). Człowiek poruszony łaską Ducha odwraca się od grzechu i zwraca się do Boga, przyjmując przebaczenie i sprawiedliwość z wysoka (1989–1990). Usprawiedliwienie oznacza nie tylko odpuszczenie grzechów, lecz także uświęcenie i odnowienie wewnętrznego człowieka¹⁶. Umierając dla grzechu, zanurzamy się w męce i śmierci Chrystusa, a rodząc się do nowego życia, uczestniczymy w Jego zmartwychwstaniu (1987–1988). Duch Święty pociąga nas ku Chrystusowi, otwiera nasze umysły na zrozumienie Jego zbawczego misterium, rzeźbi w nas Jego rysy, czyniąc nas chrześcijanami, a jednocześnie przygotowuje na spotkanie przez Chrystusa z Ojcem. W mocy Ducha rozwija się w człowieku niepowtarzalna odmiana świętości, która ogarnia jego osobowość i, nie niszcząc jej, wywyższa ją i wydoskonala. Przenika On swoim działaniem do głębi ludzkiego serca, oświeca nas i umacnia, byśmy żyli jak dzieci światłości (1695).

Duch Święty, mieszkający w człowieku jako Osoba-Miłość, rozbudza w nas wewnętrzną potrzebę życia w miłości. To On rozlewa miłość w naszych sercach i udziela nam zdolności miłowania na wzór Chrystusa. Miłość staje się zasadą nowego życia chrześcijan. Duch Święty sprawia, że żyjemy nowym życiem w Chrystusie, które jest jednocześnie życiem w Duchu. Tematyce tej poświęcona jest trzecia część Katechizmu Kościoła Katolickiego, nosząca tytuł: *Życie w Chrystusie*.

Duch Święty jest głównym sprawcą życia modlitwy w nas. Przenosi On niejako do naszych serc modlitwę Chrystusa, Jego płynące z synowskiej miłości wołanie „Abba”, skierowane do Ojca. Jest to Duch, który nas modlitwy uczy, do niej pobudza, kształtuje ją w naszych sercach, a nade wszystko to On modli się w nas. Tajemnica ta była szczególnie bliska św. Pawłowi, gdy pisał: „Duch przychodzi z pomocą naszej słabości. Gdy bowiem nie umiemy się modlić tak, jak trzeba, sam Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami” (Rz 8,26). O modlitwie oraz roli, jaką odgrywa w niej Duch Święty, mówi czwarta część Katechizmu Kościoła Katolickiego zatytułowana: *Modlitwa chrześcijańska*.

Syntetyczny wykład wiary Kościoła w Ducha Świętego, zawarty w Katechizmie Kościoła Katolickiego, nawiązuje zarówno w treści, jak i w układzie, do cyklu środowych katechez Jana Pawła II, dotyczących tajemnicy Ducha Świętego, wygłoszonych w latach 1989–1991, oraz do encykliki o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata *Dominum et Vivificantem*, wydanej w roku 1986. Bogactwo myśli pneumatologicznej Katechizmu jest swoistym znakiem czasu, świadectwem oży-

¹⁶ Sobór Trydencki, Decretum de iustificatione, DS 1528 (BF VII, 65).

wionej wrażliwości Kościoła na osobę i działanie Ducha Świętego, a jednocześnie ukazaniem drogi nowej ewangelizacji w Kościele, możliwej do zrealizowania jedynie w mocy Tego, który jest Panem i Ożywciciel^m.

ICH GLAUBE AN DEN HEILIGEN GEIST
DER HEILIGE GEIST IM KATECHETISCHEN UNTERRICHT
DER KATHOLISCHEN KIRCHE

ZUSAMMENFASSUNG

Der Katechismus der katholischen Kirche räumt dem Geheimnis des Heiligen Geistes viel Platz ein. In einer von rein theoretischen Spekulationen weit entfernten Sprache führt er uns ins Klima der Sensibilität und Achtung gegenüber dem unermeßlich tiefen Mysterium von Gott dem Allmächtigen. Zugleich fällt der Reichtum an biblischen, patristischen und liturgischen Bezügen auf, die der Katechismus beinhaltet. Er erläutert sowohl die Frage der Person des Heiligen Geistes, seiner Abstammung und seiner Teilnahme am inneren trinitären Leben, sowie die Botschaft des Geistes, die im Rahmen der Erlösungsgeschichte realisiert wird.

Der erste Teil unseres Beitrag betrifft die Antwort auf die Frage: Wer ist der Heilige Geist? Der Katechismus analysiert allein den Vornamen und die verschiedensten biblischen Bezeichnungen des Heiligen Geistes. Die Eigenart der Identität des Geistes bringen uns zahlreiche Symbole näher: Wasser, Salbung, Feuer, Siegel, Hand, Finger sowie Taube. Unterstrichen wird auch die Tatsache des Existenz in der Kirche zweier Traditionen, die die Abstammung des Heiligen Geistes betreffen: die westliche (*Filioque*) und die östliche (*per Filium*), die sich gegenseitig ergänzen. Von besonderer Bedeutung ist die Feststellung des Katechismus zum Thema der wahrlich Göttlichen Auszeichnung, die dem Geiste eigen ist.

Der zweite Teil des Beitrags ist dem Katechismusunterricht zum Thema Botschaft des Heiligen Geistes gewidmet. Ein festes Motiv, das diese pneumatologische Reflexion begleitet, ist die enge Verbindung der Botschaften des Sohnes und des Heiligen Geistes. Die Botschaft des Geistes wird vor dem Hintergrund der Erlösungsgeschichte gezeigt. Besprochen werden also in Folge: das Engagement des Heiligen Geistes während der Versprechen, Seine besondere Gegenwart und Tätigkeit in voller Zeit (in der Mission von Johannes des Täufers, in Maria, die im Katechismus als Meisterwerk des Heiligen Geistes bezeichnet wird, sowie im Leben und in der Mission von Jesus Christus), und auch in der letztendlichen Zeit (sowohl der Kirche, als auch im Leben jedes einzelnen Christen). Der Heilige Geist bleibt eine belebende und die Kirche vereinigende Quelle, was sich vor allem über die Liturgie verwirklicht. Er führt die Kirche zur vollen Wahrheit, verteilt das Charisma zum Wohle der ganzen Gemeinschaft und erteilt Vorgaben, also Erstlinge der ewigen Erbschaft. Dieser Heilige Geist bringt uns zur Rechtfertigung, erfüllt unsere Herzen mit Liebe und hauptsächlich ruft er in uns die Bereitschaft zum Beten hervor. Die synthetische Vorlesung zum Glauben der Kirche an den Heiligen Geist, enthalten im Katechismus der katholischen Kirche, knüpft sowohl im Gehalt, als auch in der Anordnung an den Zyklus der mittwochs geführten Katechese von Johannes Paul II., die das Geheimnis des Heiligen Geistes betrafen, und die in den Jahren 1989-1991 vorgetragen worden waren, und an die Enzyklika zum Heiligen Geist im Leben der Kirche und der Welt, *Dominium et Vivificantem*, veröffentlicht 1986. Der Reichtum an pneumatologischen Gedanken ist ein eigenartiges Zeitzeichen, Zeugnis einer belebten Sensibilität der Kirche gegenüber den Person und der Aktivitäten des Heiligen Geistes.